

Biblioteka Główna Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu

Artykuł:

P.K.: W obliczu nowej kampanii olejarskiej

Źródło:

Polska Gospodarcza Rok 20 1939 numer 17, strony 685-689

Artykuł udostępniony cyfrowo w ramach zadań projektu pt. „Digitalizacja i udostępnianie online »Bibliografii gospodarki Wielkopolski 1919-39« H. Maciejewskiej”
(SONB/SP/550684/2022)

lzdawczym, wynosiła ogółem: 522, 495 i 483, z czego w woj. kieleckim 213, 209 i 215, a w woj. śląskim 309, 286 i 268. W odpowiednich miesiącach 1937 r. pracowało w październiku i listopadzie 15 wielkich pieców, a w grudniu 16, dając 442, 441 i 469 pieco-dni.

Ogólny zbył surówki wykazał w kwartale sprawozdawczym w porównaniu z III kwart. 1938 r. znaczny wzrost, przy czym zwiększył się zarówno zbył na rynku krajowym, jak i eksport. W 1938 r. w porównaniu z 1937 r. zmniejszył się poważnie zbył na rynku krajowym i cokolwiek eksport. Natomiast spożycie własne wykazało zwiększenie. Liczbowo zbył surówki w poszczególnych miesiącach przedstawiał się następująco (w tonach):

	Z w kraju	b za granicę	y razem	t: Spółzycie własne
III kwart. 1938—przec. mies.	11 872	883	12 755	68 494
Październik 1938	15 951	2 685	18 636	90 895
Listopad „	15 875	2 776	18 651	90 056
Grudzień „	18 718	2 892	21 610	75 317
IV kwart. 1938—przec. mies.	16 848	2 784	19 632	85 423
Cały rok 1938	150 637	11 467	162 104	751 382
„ „ 1937	221 930	12 485	234 415	664 676

Jak widać z powyższego, przeciętna miesięczna zbytu ogólnego była w kwartale sprawozdawczym w porównaniu z III kwart. 1938 r. wyższa o 54%, przy czym zbył krajowy wzrósł o 42%, a eksport o 210%. W ciągu całego 1938 r. w porównaniu z 1937 r. zbył ogólny zmniejszył się o 29%, przy czym zbył krajowy zmniejszył się o 67%, a eksport o 8%. Spożycie własne wzrosło w okresie sprawozdawczym w stosunku do III kwart. 1938 r. o 26%, a w 1938 r. w stosunku do 1937 r. o 14%. Zapasy surówki wzrosły z 68 244 t w końcu września do 125 988 t w końcu grudnia, tj. o 86%.

W stalowniach ogólna wytwórczość wykazała pewien wzrost w stosunku do III kwart. 1938 r. W ciągu całego roku 1938 w porównaniu z 1937 r. wytwórczość stali zwiększyła się o 7%. Zmiany wskaźnika wytwórczości podaje poniższe zestawienie:

	III kwart. 1938 przec. mies.	I 9 3 8 Paździer. Listopad Grudzień	Cały rok 1937 1938
Woj. kieleckie	100	110 93 76	100 103
„ śląskie	100	145 138 122	100 110
Ogółem w Polsce	100	130 120 105	100 107

Wytwórczość stali w porównaniu z przeciętną miesięczną III kwart. 1938 r. zwiększyła się w woj. kieleckim w październiku o 10%, lecz w listopadzie zmniejszyła się o 7%, a w grudniu o 24%; w woj. śląskim wzrost produkcji wyniósł w październiku 45%, w listopadzie 38% i w grudniu 22%. Wynik produkcji w 1938 r. był lepszy niż w 1937 r. w woj. kieleckim o 3% i w woj. śląskim o 10%. Udział poszczególnych województw w wytwórczości 1938 r. wynosił: woj. kieleckie 36% i woj. śląskie 64%. Ogólna liczba pieców martenowskich w ruchu wynosiła w październiku 42, w listopadzie 43 i w grudniu 29, z czego w woj. kieleckim pracowało w październiku 14, w listopadzie 12, w grudniu 10, w woj. śląskim zaś—odpowiednio: 28, 31 i 19. Przepracowano w październiku, listopadzie i grudniu w ogólnej sumie 1 146, 1 038 i 945 pieco-dni, z czego na woj. kieleckie przypada: 393, 311 i 284, a na woj. śląskie: 753, 727 i 664. W odpowiednich miesiącach 1937 r. pracowało ogółem w październiku i listopadzie po 39, a w grudniu 37 pieców martenowskich (977, 992 i 932 pieco-dni), z czego na woj. kieleckie przypadało w październiku i listopadzie po 17 i w grudniu 16 pieców z 432, 444 i 405 pieco-dniami, a na woj. śląskie—w październiku i listopadzie po 22 i w grudniu 21 pieców z 545, 548 i 527 pieco-dniami. Pieców elektrycznych pracowało ogółem w październiku 9, w listopadzie 11 i w grudniu 9, dając 261, 240 i 218 pieco-dni, w woj. kieleckim były czynne 4 piece (96, 93 i 93 pieco-dni), a w woj. śląskim 5, 7 i 5 (165, 147 i 125 pieco-dni). Zapasy stali wzrosły z 46 158 t w końcu września do 54 866 t w końcu grudnia (21%).

W walcowniach przeciętna wytwórczość ogólna w kwartale sprawozdawczym wzrosła w porównaniu z III kwart. 1938 r. o 11%. Wynik ogólny w 1938 r. w stosunku do 1937 r. był lepszy o 8%, przy czym wytwórczość woj. kieleckiego wzrosła o 7%, a woj. śląskiego—o 10%.

Zmiany wskaźnika wytwórczości wykazuje poniższe zestawienie:

	III kwart. 1938 przec. mies.	I 9 3 8 Paździer. Listopad Grudzień	Cały rok 1937 1938
Woj. kieleckie	100	111 94 83	100 107
„ śląskie	100	120 117 109	100 110
Ogółem w Polsce	100	117 113 100	100 108

Wytwórczość walcowni zwiększyła się—w porównaniu z przeciętną miesięczną III kwart. 1938 r.—w woj. kieleckim w październiku o 11%, lecz w listopadzie zmniejszyła się o 6% i w grudniu o 17%; w woj. śląskim wzrost w październiku wynosił 20%, w listopadzie—17%, a w grudniu—9%. Udział poszczególnych województw w produkcji 1938 r. wynosił: kieleckiego 36% i śląskiego 64%.

Zbył wytworów walcownianych w kwartale sprawozdawczym zwiększył się w stosunku do III kwart. 1938 r. dosyć znacznie, lecz wzrost zbytu krajowego był nieznaczny, podczas gdy eksport zwiększył się poważnie. Zbył ogólny w 1938 r. w porównaniu z 1937 r. zwiększył się o 7%, przy czym zbył krajowy wzrósł o 6%, a wywóz o 14%.

Liczbowo zbył wyrobów walcownianych przedstawiał się, jak następuje (w tonach):

	Z w kraju	b za granicę	y razem	t: Spółzycie własne
III kwart. 1938—przec. mies.	78 108	16 739	94 847	40 419
Październik 1938	99 788	35 629	135 417	30 449
Listopad „	74 491	40 061	114 552	31 708
Grudzień „	71 020	41 093	112 113	30 509
IV kwart. 1938 — przec. mies.	81 766	38 928	120 694	30 909
Cały rok 1938	941 403	261 816	1 203 214	324 220
„ „ 1937	896 566	229 221	1 125 787	326 926

Zbył krajowy zwiększył się w październiku w porównaniu z III kwart. 1938 r. o 28%, w listopadzie zaś zmniejszył się o 5%, a w grudniu o 9%. Wywóz wzrósł w październiku o 110%, w listopadzie o 135% i w grudniu o 140%. Zapasy gotowych wyrobów walcownianych wzrosły z 72 631 t do 95 998 t w końcu grudnia, tj. o 31·5%.

W dziale rur nastąpił w kwartale sprawozdawczym—w porównaniu ze średnią miesięczną III kwart. 1938 r.—dosyć znaczny wzrost wytwórczości, lecz w ciągu całego 1938 r. w porównaniu z 1937 r. produkcja rur była cokolwiek mniejsza. Wskaźniki wytwórczości rur przedstawiały się następująco:

	III kwart. 1938 przec. mies.	I 9 3 8 Paździer. Listopad Grudzień	Cały rok 1937 1938
Woj. kieleckie	100	100 94 81	100 102
„ śląskie	100	130 169 200	100 85
Ogółem w Polsce	100	114 132 142	100 92

Jak widać z powyższego, produkcja w woj. kieleckim utrzymała się w październiku na poziomie przeciętnej miesięcznej III kwart. 1938 r., w listopadzie zaś spadła o 6%, a w grudniu o 19%. W woj. śląskim wytwórczość wykazała w październiku wzrost o 30%, w listopadzie o 69% i w grudniu o 100%. W ciągu 1938 r. w porównaniu z 1937 r. ogólna wytwórczość rur była niższa o 8%, przy czym w woj. kieleckim zwiększyła się ona o 2%, a w śląskim—zmniejszyła się o 15%. Udział poszczególnych województw w produkcji 1938 r. wynosił: woj. kieleckiego 38% i woj. śląskiego 62%.

Zbył rur uległ zwiększeniu w stosunku do przeciętnej miesięcznej III kwart. 1938 r., przy czym wzrósł znacznie eksport, podczas gdy zbył krajowy cokolwiek się zmniejszył. W ciągu całego 1938 r. w porównaniu z 1937 r. ogólny zbył rur był nieco mniejszy, przy czym zmniejszył się zbył krajowy, podczas gdy wywóz prawie nie uległ zmianie (w tys. ton):

	Z w kraju	b za granicę	y razem	t: Spółzycie własne
III kwart. 1938—przec. mies.	5 082	1 576	6 658	144
Październik 1938	4 859	3 821	8 680	704
Listopad „	3 564	5 319	8 883	327
Grudzień „	4 247	5 061	9 308	1 568
IV kwart. 1938 — przec. mies.	4 223	4 734	8 957	866
Cały rok 1938	51 490	34 820	86 310	3 708
„ „ 1937	59 126	35 558	94 684	1 443

Zbył ogólny zwiększył się w okresie sprawozdawczym w porównaniu z przeciętną miesięczną III kwart. 1938 r. o 34%, przy czym zbył krajowy zmniejszył się o 18%, a eksport wzrósł o 195%. W ciągu 1938 r. w porównaniu z 1937 r. zbył ogólny zmniejszył się o 9%, przy czym zbył krajowy spadł o 13%, a wywóz pozostał prawie bez zmiany. Zapasy rur wzrosły z 5 781 t w końcu września do 6 993 t w końcu grudnia, tj. o 20%.

Liczba robotników, przeciętnie zatrudnionych w hutach żelaznych w IV kwart. 1938 r., zwiększyła się w porównaniu z III kwart. 1938 r. o 14%, a w porównaniu z IV kwart. 1937 r.—o 20%. Z ogólnej liczby robotników—35% pracowało w okresie sprawozdawczym w woj. kieleckim, a 65% w woj. śląskim. Liczba świętówek

w woj. śląskim wzrosła z 10 979 w październiku do 15 113 w listopadzie i 56 738 w grudniu; w stosunku do ilości dniówek, które miały być przepracowane normalnie, stanowiły świętówki w październiku 1·48%, w listopadzie 2·20% i w grudniu 7·95%. W 1937 r. liczba świętówek wyniosła w październiku 5 459, w listopadzie 11 942 i w grudniu 24 284, co stanowiło 2·32%, 2·57% i 4·21%.

Przeciętne zarobki robotnicze (bez potrąceń) w listopadzie na dniówkę i miesięcznie wynosiły (w zł):

	Dniówka: woj. kie- leckie	Miesięcznie: woj. kie- leckie	woj. śląskie	woj. śląskie
Ogółem dla całej załogi . .	7·23	10·54	164	250
Dla wykwalifikowanych .	11·56	17·73	264	348
Dla niewykwalifikowanych	5·46	8·00	133	200

Stan zamówień wewnętrznych był w październiku i grudniu niższy aniżeli we wrześniu, w listopadzie zaś—wyższy. Zamówienia rządowe były w kwartale sprawozdawczym znacznie wyższe niż we wrześniu, natomiast zamówienia prywatne we wszystkich miesiącach okresu sprawozdawczego były niższe od takichże zamówień we wrześniu 1938 r. Według danych Syndykatu P. H. Ż. zamówienia (bez rur, surówki i eksportu) wynosiły (w tonach):

	I 9 3 8 Wrzesień Paździer. Listopad Grudzień	Cały rok 1937 1938
Rządowe	1 152 3 648 31 467 3 169 113 866 113 471	
Prywatne	45 430 27 724 24 935 19 815 427 475 430 820	
R a z e m:	46 582 31 372 56 402 22 984 541 341 544 291	

Zamówienia rynku prywatnego—w porównaniu z wrześniem—zmniejszyły się w październiku o 40·5%, w listopadzie o 45% i w grudniu o 56%. W ciągu 1938 r. w stosunku do 1937 r. stan zamówień prywatnych zwiększył się zaledwie o 0·8%.

Dostawa materiałów surowych odbywała się normalnie, przy tym ceny większym wahaniom nie uległy. Spożycie przez huty tworzyw w kwartale sprawozdawczym przedstawiało się (w tonach) następująco: rudy żelaznej surowej do wielkich pieców 224 425, innych tworzyw, zawierających żelazo, 127 499, rudy żelaznej prażonej wraz z aglomeratami i brykietami do wielkich pieców 216 741, koksu do wielkich pieców 312 643, węgla dla wszystkich celów (z wyjątkiem koksołni) 412 028, żelastwa do pieców wielkich i martenowskich 278 913, w tym żelastwa własnego 97 674, rudy manganowej 24 624.

Obrót zagraniczny wytworami hutnictwa żelaznego wraz z obrotem uszlachetniającym podany jest w poniższym zestawieniu (w tonach i tys. zł); liczby wywozu zestawione są na podstawie danych Dep. Gór.-Hutn. Min. Przem. i Handlu, liczby zaś przywozu—na podstawie danych Gł. Urz. Stat.:

		Październik 1938		Listopad 1938		Grudzień 1938		
		ton	tys. zł	ton	tys. zł	ton	tys. zł	
Surówka	{	wywóz	2 685	466	2 776	490	2 892	510
wszelka		przyw.	651	533	453	184	243	732
Wlewki i pół-	{	wywóz	9 302	1 180	10 439	1 320	9 390	1 190
wytwór walc.		przyw.	2 424	341	2 364	369	1 848	287
Żelazo i stal	{	wywóz	17 989	3 500	24 443	4 640	24 094	4 620
walc. (oprócz niżej wymien.)		przyw.	412	292	583	493	1 063	641
Szyny wszelk.	{	wywóz	3 525	772	2 395	530	4 441	980
wraz z akces.		przyw.	9	8	8	4	5	2
Blacha żelazna	{	wywóz	4 813	1 720	2 784	1 050	3 166	1 450
i stalowa		przyw.	368	222	241	173	480	267

W OBLICZU NOWEJ KAMPANII OLEJARSKIEJ

Nie uzasadniając szerzej truizmu, iż za rozwojem produkcji krajowych surowców przemawiają względy handlowo-dewizowe, interesy rolnictwa, względy zatrudnienia i obronności kraju, poprzestaniemy jedynie na podkreśleniu wagi tych ostatnich momentów—związanych z obronnością kraju. Obecna nasza sytuacja i nastroje w świecie nakazują położyć szczególny nacisk na zagadnienia surowcowe, właśnie ze względów obronnych. Pilną staje się konieczność rozszerzenia produkcji przede wszystkim tych surowców, których nam najbardziej

Rury żelazne i stalowe	{ wywóz 3 821 1 640 5 319 2 260 5 061 2 150				
	{ przyw. 80 117 39 81 123 148				
Wytw. dalszej obróbki	{ wywóz 1 352 950 1 233 840 1 178 830				
	{ przyw. 3 944 1 513 3 688 1 304 3 762 2 077				

Ogólny tonaż, wywieziony w kwartale sprawozdawczym, wyniósł 143 098 t wartości zł 33 088 tys.—wobec 58 826 t wartości zł 17 115 tys. w III kwart. 1938 r., a więc zwiększył się wagowo o 143%, a wartościowo o 93·3%. W 1938 r. wywieziono 316 505 t wartości zł 87 678 tys.—wobec 284 119 t wartości zł 82 299 tys. w 1937 r., co stanowi wzrost ilościowy o 11·5% i wartościowy o 6·6%.

NORMALIZACJA WYTWORÓW WALCOWNIANYCH.—Z dniem 1 maja b. r. wprowadza Syndykat Polskich Hut Żelaznych podział żelaza walcowanego, zbywanego na rynku wewnętrznym, na wymiary znormalizowane i nie znormalizowane.

Normalizacja wymiarów żelaza stanowi, jak wiadomo, jeden z podstawowych warunków, od których uzależniona jest racjonalizacja wytwórczości i zbytu, a w poważnej mierze także i możliwość tworzenia zapasów składowych, przedstawiających doniosłe znaczenie zarówno z punktu widzenia potrzeb gospodarczych, jak i obronnych kraju.

Syndykat opracował już i rozesłał program znormalizowanych wymiarów bezpośrednim odbiorcom żelaza, którzy dzięki temu mają możliwość dokładnego zaznajomienia się z jego treścią i przystosowania doń swych zleceń, poczynawszy od dn. 1/V b. r.

Ceny i dopłaty na wymiary znormalizowane nie uległy zmianie, natomiast obowiązują dopłaty na żelazo o wymiarach nieznormalizowanych. Dopłaty te zapobiegają zamawianiu w przyszłości wymiarów, uznanych za nieznormalizowane. Są one ponadto niezbędne i z tego względu, że wymiary nieznormalizowane walcowane będą wyłącznie na życzenie odbiorcy w określonej przezeń ilości, co pociąga za sobą poważne dodatkowe koszty, związane z przerwami w produkcji oraz instalacją, względnie zmianą walców.

GOSPODARKA ELEKTRYCZNA

DWUDZIESTOLECIE ZWIĄZKU ELEKTROWNI POLSKICH.

—W dn. 24 kwietnia b. r. odbyło się w Warszawie jubileuszowe posiedzenie Walnego Zgromadzenia członków Związku Elektrowni Polskich, połączone z wręczeniem odznaczeń państwowych osobom, zasłużonym w dziedzinie elektryfikacji kraju.

Na uroczystość tę przybył Pan Podsekretarz Stanu w Min. Przemysłu i Handlu Dr Adam Rose w towarzystwie PP.: Dyrektora Biura Elektryfikacji Inż. W. Guenthera, Dyrektora W. Bystrowskiego oraz wyższych urzędników Ministerstwa.

Pan Wiceminister Rose w dłuższym, nacechowanym dużą serdecznością przemówieniu podkreślił znaczenie i zasługi Związku Elektrowni Polskich dla spraw elektryfikacji Polski, poczem dokonał uroczystej dekoracji kilkudziesięciu zasłużonych pracowników elektrowni Złotym, Srebrnym i Brązowym Krzyżem Zasługi, dziękując im za oddanie się w pracy dla dobra i rozwoju elektryfikacji w Polsce.

Następnie, Prezes Związku Elektrowni Polskich P. Inż. K. Straszewski wygłosił referat pt.: „20 lat pracy elektryfikacyjnej w Polsce i potrzeby chwili najbliższej”.

Z okazji 20-lecia Związek Elektrowni Polskich wydał piękny pamiątnik, ilustrujący działalność Związku.

ROLNICTWO

brak, które importujemy w stosunkowo dużych ilościach i które przy pewnym wysiłku technicznym i gospodarczym możemy zastąpić surowcami krajowymi. Przy rozważaniu zagadnienia surowców rolniczych wskazywano wielokrotnie na celowość ograniczenia powierzchni niektórych upraw masowych—zboż—na rzecz rozszerzenia upraw roślin przemysłowo-surowcowych. Na wypadek powikłań zbrojnych dotychczasowa produkcja szeregu surowców rolniczych może się okazać niedostateczną; toteż uznać należy za celowe dalsze rozszerzanie produkcji szeregu roślin przemysłowych. Proces powyższy może i powinien odbywać się bez jednoczesnego kurczenia się

produkcji upraw masowych, mianowicie przez położenie nacisku na zwiększenie wydajności. Analiza zmian w areale uprawy i w zbiorach wskazuje na to, iż o wielkości zbiorów decyduje w większej mierze urodzaj lub nieurodzaj niż zmiany w obszarze, zajęty pod uprawę, że więc decydującym momentem jest wydajność z hektara, wtórnym zaś — zmiany w ilości obsianych hektarów. Po wtóre wystarczy rzucić okiem na dane, dotyczące powierzchni upraw masowych (zboż i ziemniaków) i upraw specjalnych, przede wszystkim lnu, konopi i rzepaku, aby się przekonać, że nawet ewentualne zwiększenie arealu ostatnich kosztem pierwszych nie przyniesie żadnego uszczerbku w wielkości ich produkcji. Powierzchnia, zajęta pod uprawę roślin oleistych i włóknisto-oleistych, stanowi w przybliżeniu $\frac{1}{100}$ powierzchni, zajętej pod uprawę 4 głównych zbóż i ziemniaków. W założeniu

Zużycie tłuszczów (przemysłowe) w Polsce od 1932 r.

Tłuszcze	1932		1933		1934		1935		1936		1937		1938	
	tys. ton	%	tys. ton	%	tys. ton	%	tys. ton	%	tys. ton	%	tys. ton	%	tys. ton	%
Krajowe zwierzęce	2.4		2.7		3.6		4.5		5.0		5.3		6.5	
„ roślinne	4.5		4.3		7.0		14.3		16.2		17.7		23.0	
Razem krajowe:	6.9	9.8	7.0	10.0	10.6	12.7	18.8	28.6	21.2	32.7	23.0	33.5	29.5	39.2
Importowane zwierzęce	20.2		24.6		22.0		19.4		24.8		25.5		20.5	
„ roślinne	43.0		38.8		50.9		27.4		18.9		20.2		25.2	
Razem zagraniczne:	63.2	90.2	63.4	90.0	72.9	87.3	46.8	71.4	43.7	67.5	45.7	66.5	45.7	60.8
Ogółem:	70.1	100.0	70.4	100.0	83.5	100.0	65.6	100.0	64.9	100.0	68.7	100.0	75.2	100.0

Na podstawie przeprowadzonych szacunków stwierdzić można, iż najniższy udział surowców krajowych w zaspokojeniu globalnego zapotrzebowania przemysłu przetwórczo-tłuszczowego wykazały lata kryzysowe, tym niemniej i w latach poprzednich udział surowców krajowych nie przekraczał 20%. Podkreślić należy, iż mowa tu o zużyciu tłuszczów przez większe zakłady przemysłowe, a więc tzw. użytku technicznym, i że gdyby uwzględnić udział mniejszych zakładów przemysłowych oraz bezpośrednie zużycie konsumcyjne tłuszczów, omawiany stosunek poprawiłby się znakomicie. Wystarczy bowiem zdać sobie sprawę z tego, że jeszcze przed 10 laty importowaliśmy duże ilości tłuszczów konsumcyjnych, a więc: margaryny, smalcu, słoniny, a nawet masła. Poza zmianami w procentowym ustosunkowaniu się pokrycia zapotrzebowania przemysłu tłuszczami krajowymi i zagranicznymi — zwrócić należy szczególną uwagę na ewolucję, dokonującą się w ostatnich 3 latach, kiedy to całkowity niemal wzrost globalnego zużycia tłuszczów został pokryty przez wzmogoną podaż surowców krajowych, odbywającą się nieprzerwanie od 1932 r.

Ewolucji, zilustrowanej w poprzednim zestawieniu, odpowiadają oczywiście zmiany w areale upraw roślin oleistych, ich zbiorach oraz zakupie i przerobie przez przemysł. W poniższych 2 zestawieniach podajemy produkcję nasion oleistych w liczbach absolutnych oraz zmiany powierzchni uprawy lnu i rzepaku — w stosunku do lat przedwojennych, z roku na rok oraz w stosunku do najbliższego kryzysowego okresu. Dla konopi nie podajemy tak szczegółowych obliczeń ze względu na to, iż areal ich uprawy podlega w okresie omawianym bardzo nieznacznym zmianom i waha się około liczby przedwojennej. Wskaźniki w zestawieniu, ilustrującym zmiany powierzchni uprawy, obliczaliśmy wyłącznie dla arealu, wychodząc z założenia — któremu daliśmy wyraz na początku artykułu — iż o dynamice zmian mówi raczej powierzchnia uprawy niż zbiory, które podlegają większym wahaniom ze względu na zmiany w wydajności z hektara. Pozostawiając szczegółową analizę publikowanego przez nas materiału liczbowego czytelnikom, wskażemy we wszystkich zestawieniach jedynie najważniejsze i najciekawsze — naszym zdaniem — zmiany i tendencje. Tak więc obszar uprawy lnu wzrósł o przeszło 80% w stosunku do lat przedwojennych i o blisko 58% w stosunku do lat kryzysowych. Początkowo — do 1929 r. — coroczny wzrost uprawy był stosunkowo nieznaczny i tylko raz (w 1929 r.) doszedł do 7%, natomiast wzrost obszaru uprawy od lat kryzysowych do 1938 r. wykazywał z reguły silniejszą tendencję, przekraczając w 1935 r. 16%. Różnicę powyższą tłumaczymy w ten sposób, iż w pierwszym okresie na wzrost arealu działały wyłącznie pobydki koniunkturalne, podczas gdy w drugim

więc, że względy ogólnogospodarcze i pozagospodarcze nakazują rozwój produkcji surowców, warunki zaś obiektywne na to pozwalają, dokonamy poniżej przeglądu dotychczasowych osiągnięć w tym zakresie, aby następnie wyciągnąć wnioski na nową kampanię 1939/40.

Politykę preferencyjną w stosunku do surowców tłuszczowych realizuje się od lat kryzysowych, kiedy to nastąpił silny spadek upraw roślin oleistych i włóknisto-oleistych. Na nowe tory weszła ta polityka od kampanii 1934/35, od kiedy nawiązana została bezpośrednia współpraca pomiędzy zrzeszonym przemysłem i zorganizowanym rolnictwem¹⁾. Poniższe zestawienie ilustruje zmiany, jakie zaszły w zaopatrzeniu przemysłu przetwórczo-tłuszczowego w Polsce w krajowe i zagraniczne surowce tłuszczowe:

okresie (1932÷38) ożywieniu gospodarczemu w sukurs przyszła polityka preferencyjna. Należy przy tym podkreślić, że dynamika rozwoju uprawy lnu załamała się w 1938 r. (wzrost wyniósł 1.4%). M. in. jest to skutek ciążenia na rynkach w okresie dokonywania się wów (na wiosnę 1938 r.) znacznych remanentów włókna (43 tys. t) i wskutek tego spadku ich cen. Obszar uprawy rzepaku wzrósł prawie w tym samym stopniu w stosunku do lat przedwojennych jak i w stosunku do okresu kryzysowego, bo o 120% i 119%. Zmiany coroczne w okresie pokryzysowym są również skutkiem polityki preferencyjnej i ożywienia gospodarczego, tym niemniej oddziaływała przy rzepaku jeszcze inna specyficzna przyczyna większych rocznych skoków w areale uprawy. Mianowicie, o ile len jest w 92.5%, a konopie nawet prawie w 98% (w 1937 r.) uprawiany przez mniejszą własność, o tyle w uprawie rzepaku góruje wielka własność — w 57.5%. Okoliczność powyższa jest właśnie przyczyną większych wahań z roku na rok w areale uprawy rzepaku. Wielka własność bowiem, orientując się lepiej w sytuacji i tendencjach rynkowych, przystosowuje każdorazowe rozmiary do sytuacji rynkowej.

Produkcja nasion oleistych w Polsce

	Powierzchnia uprawy:			Zbiory:		
	len	konopie	rzepak, rzepik	len	konopie	rzepak, rzepik
	tysiące ha			tysiące ton		
1909÷13	81.8	32.9	30.1	44.2	18.0	36.3
1924	105.3	28.8	24.6	47.5	14.2	22.2
1925	108.3	29.0	25.8	57.2	18.7	27.4
1926	109.7	29.1	25.6	62.8	19.0	24.8
1927	111.4	29.2	26.0	70.9	19.8	27.1
1928	114.1	29.3	24.0	61.3	17.9	19.9
1929	122.2	33.7	23.5	80.6	24.7	23.7
1930	115.5	31.8	26.3	59.3	21.9	27.6
1931	102.1	30.9	43.0	49.3	21.4	43.7
1932	93.7	31.8	32.9	41.7	14.2	23.5
1933	95.0	32.0	30.3	45.1	15.7	27.9
1934	106.2	32.6	39.1	55.4	16.8	33.5
1935	123.4	33.9	54.4	70.9	20.4	43.6
1936	133.7	33.7	55.6	71.6	19.5	52.3
1937	145.7	34.3	59.2	75.3	18.8	53.1
1938	147.8	33.4	66.2	68.4 ²⁾	19.6	71.7

¹⁾ P. „Polska Gospodarcza” zesz. 38/1936, 32/1937, 23/1938 i 5/1939.

²⁾ Spadek zbiorów pomimo wzrostu obszaru uprawy spowodowany został nieurodzajem — suszą.

Jeśli chodzi o zmiany w powierzchni uprawy lnu, konopi i rzepaku w poszczególnych województwach, to ilustruje je dalsze 3 zestawienia —

Zmiany powierzchni uprawy lnu, konopi, rzepaku i rzepiku

	L e n			Konopie			R z e p a k i r z e p i k		
	okres 1909÷13=100	poprzedni rok= = 100	1924 r.= 100	okres 1909÷13=100	okres 1909÷13=100	poprzedni rok= = 100	okres 1909÷13=100	poprzedni rok= = 100	1924 r.= 100
1924	128.7		100.0	87.5	81.7				100.0
1925	132.3		102.8	88.1	85.7				104.8
1926	134.1		101.2	88.4	85.0				99.2
1927	136.1		101.5	88.7	86.3				101.5
1928	139.4		102.4	89.0	79.7				92.3
1929	149.3		107.0	102.4	78.1				97.5
1930	141.1		94.5	96.6	87.3				111.9
1931	124.8		88.3	93.9	142.8				163.6
1932	114.5	100.0	91.7	96.7	109.3				76.5
1933	116.1	101.3	101.3	97.2	100.6	100.0			92.1
1934	129.8	113.3	111.7	99.1	129.9	129.0			129.0
1935	150.8	131.6	116.2	103.0	180.7	179.5			139.1
1936	163.4	142.6	108.3	102.4	184.7	183.4			102.2
1937	178.1	155.4	109.0	104.2	196.6	195.3			106.4
1938	180.6	157.7	101.4	101.5	220.0	218.4			111.8

zarówno w odniesieniu do liczb absolutnych jak i wskaźników. Zgodnie z zapowiedzią zwracamy uwagę jedynie na głównejsze tendencje. Największy wzrost uprawy lnu, bo o przeszło 300% w stosunku do 1929 r., zaznaczył się w województwie poznańskim, po którym zaś idzie woj. łódzkie — z 130%. W obu powyższych województwach do uprawy lnu zabrała się większa i średnia własność, uprawiając tzw. len gruboziarnisty prawie wyłącznie na ziarno. Uderza również bardzo znamienna liczba wskaźnikowa dla woj. wileńskiego (98.8), w którym nastąpił tak silny spadek obszaru uprawy lnu w okresie kryzysu, że w 1938 r. obszar uprawy był o 1.2% niższy niż w 1929 r. Dla rozwoju produkcji roślin włóknistych i włóknisto-oleistych nie może być z wojskowego punktu widzenia obojętna dynamika uprawy w poszczególnych województwach. Najsilniejszy względny wzrost uprawy lnu w województwach zachodnich, cofnięcie się jej w południowych, nieznaczna zmiana we wschodnich oraz wzrost uprawy w centralnych o 44% nie dowodzi bynajmniej najlepszego kierunku i natężenia ewolucji w tym zakresie.

Powierzchnia uprawy lnu¹⁾

Województwa	1929	1932	1935	1938	1932	1935	1938
	tysiące ha				wskaźnik: 1929 r.=100		
Ogółem Polska	122.2	93.7	123.4	147.8	76.7	101.0	120.9
Warszawskie	2.7	2.9	4.3	4.5	107.4	159.3	166.7
Łódzkie	1.3	1.4	2.7	3.0	107.7	207.7	230.8
Kieleckie	1.8	2.1	3.0	3.2	116.7	166.7	177.8
Lubelskie	8.3	8.2	10.7	11.8	98.8	128.9	142.2
Białostockie	13.4	12.4	13.7	17.0	92.5	102.2	126.9
Woj. centralne.	27.5	27.0	34.4	39.5	98.2	125.1	143.6
Wileńskie	40.8	19.8	31.4	40.3	48.5	77.0	98.8
Nowogrodzkie	15.6	13.1	16.5	22.2	84.0	105.8	142.3
Poleskie	13.9	11.0	13.4	16.1	79.1	96.4	115.8
Wołyńskie	6.9	7.2	7.9	8.6	104.3	114.5	124.6

Woj. wschodnie	77.2	51.1	69.2	87.2	66.2	89.6	112.9
Poznańskie	1.3	1.1	4.0	5.3	84.6	307.7	407.7
Pomorskie	0.5	0.1	0.9	0.8	20.0	180.0	160.0
Śląskie	0.3	0.1	0.1	0.1	33.3	33.3	33.3

Woj. zachodnie	2.1	1.3	5.0	6.2	61.9	238.1	295.2
Krakowskie	1.4	1.5	1.9	1.8	107.1	135.7	128.6
Lwowskie	9.1	8.4	8.1	8.3	92.3	89.0	91.2
Stanisławowskie	3.7	2.7	3.2	3.2	73.0	86.5	86.5
Tarnopolskie	1.3	1.7	1.7	1.7	130.8	130.8	130.8

Woj. południowe	15.5	14.3	14.9	15.0	92.3	96.1	96.3
-----------------	------	------	------	------	------	------	------

¹⁾ Dla oszczędności pracy i miejsca wzięto 4 lata w 3-letnich odstępach. Niezgodność sumy dla całej Polski z sumami poszczególnych województw pochodzi z zaokrągleń liczb w tych ostatnich. Podział administracyjny — według stanu przed dniem 1/IV 1938 r.

Powierzchnia uprawy konopi¹⁾

Województwa	1929	1932	1935	1938	1932	1935	1938
	tysiące ha				wskaźnik: 1929 r.=100		
Ogółem Polska	33.7	31.8	33.9	33.4	94.4	100.6	99.1
Warszawskie	0.1	0.1	0.1	0.1	100.0	100.0	100.0
Łódzkie	0.1	0.0	0.1	0.1	—	100.0	100.0
Kieleckie	0.4	0.4	0.5	0.6	100.0	125.0	150.0
Lubelskie	2.7	3.3	3.2	3.4	122.2	118.5	125.9
Białostockie	1.1	1.0	1.0	1.0	90.9	90.9	90.9
Woj. centralne	4.4	4.8	4.9	5.0	109.1	111.4	113.6
Wileńskie	1.1	0.8	1.2	1.0	72.7	109.1	90.9
Nowogrodzkie	1.5	0.8	0.7	0.8	53.3	46.7	53.3
Poleskie	3.8	2.4	2.3	2.1	63.1	60.5	55.3
Wołyńskie	6.6	7.5	8.0	8.3	113.6	121.2	125.7
Woj. wschodnie	13.0	11.5	12.2	12.2	88.5	93.8	93.8
Poznańskie	0.2	0.0	0.0	0.2	—	—	100.0
Pomorskie	0.5	—	0.0	—	—	—	—
Śląskie	0.1	—	—	—	—	—	—
Woj. zachodnie	0.8	0.0	0.0	0.2	—	—	25.0
Krakowskie	0.9	0.3	0.4	0.4	33.3	44.4	44.4
Lwowskie	6.0	5.8	5.6	5.3	96.6	93.3	88.3
Stanisławowskie	3.7	3.9	4.3	4.3	105.4	116.2	116.2
Tarnopolskie	4.9	5.5	6.3	5.9	112.2	128.5	120.4

Woj. południowe	15.5	15.5	16.6	15.9	100.0	107.1	102.6
-----------------	------	------	------	------	-------	-------	-------

Powierzchnia uprawy rzepaku i rzepiku¹⁾

Województwa	1929	1932	1935	1938	1932	1935	1938
	t y s i ą c e h a				wskaźnik: 1929 r. = 100		
Ogółem Polska	23·5	32·9	54·4	66·2	140·0	231·5	281·7
Warszawskie . . .	3·5	6·1	9·4	13·5	174·3	268·6	385·7
Łódzkie	1·3	2·6	4·7	5·8	200·0	361·5	446·2
Kieleckie	2·4	2·7	4·1	5·3	112·5	170·8	220·8
Lubelskie	3·7	4·1	6·6	8·1	110·8	178·4	218·9
Białostockie	0·9	1·1	1·9	2·0	122·2	211·1	222·2
Woj. centralne	11·8	16·6	26·7	34·7	140·7	226·3	294·0
Wileńskie	0·2	0·0	0·0	0·1	—	—	50·0
Nowogrodzkie . . .	0·3	0·0	0·2	0·2	—	66·7	66·7
Poleskie	0·2	0·3	0·5	0·5	150·0	250·0	250·0
Wołyńskie	6·3	8·9	14·5	12·3	141·3	230·2	195·2
Woj. wschodnie	7·0	9·2	15·2	13·1	131·4	217·1	187·1
Poznańskie	1·7	4·2	6·3	6·5	247·1	370·6	382·3
Pomorskie	0·7	1·0	1·9	2·6	149·2	271·5	371·5
Śląskie	0·3	0·0	0·1	0·3	—	33·3	100·0
Woj. zachodnie	2·7	5·2	8·3	9·4	192·6	307·3	348·1
Krakowskie	0·1	0·2	0·2	0·4	200·0	200·0	400·0
Lwowskie	0·6	0·5	1·2	2·1	83·3	200·0	350·0
Stanisławowski . . .	0·4	0·3	0·5	1·4	75·0	125·0	350·1
Tarnopolskie	0·9	0·7	2·3	4·7	88·9	255·6	522·2
Woj. południowe	2·0	1·7	4·2	8·6	85·0	210·0	430·0

W zakresie konopi, które wykazują nie zwiększający się globalny obszar uprawy, uderza nierównomierne kształtowanie się uprawy w poszczególnych województwach. O ile w największych ośrodkach produkcji, a więc w woj. wolińskim, tarnopolskim, stanisławowskim i lubelskim, daje się obserwować pewien wzrost uprawy, o tyle w woj. lwowskim i w większości mniejszych ośrodków nastąpił zdecydowany jej spadek.

Wzrost powierzchni uprawy rzepaku nastąpił we wszystkich województwach z wyjątkiem: śląskiego, nowogrodzkiego i wileńskiego. Pociągającym przy tym zjawiskiem jest to, iż największym ośrodkiem produkcji są województwa centralne, a spośród pozostałych—wolińskie.

Zakupy nasion oleistych, a co za tym idzie i przerób ich przez większe zrzęzione olejarnie, od czasu zawierania umów ramowych na zakup nasion oleistych pomiędzy Związkiem Polskich Olejarni i Centralą Obrotu Nasionami Oleistymi podajemy w poniższych zestawieniach. Zawierają one dane także dla słonecznika, co do którego brak danych. Podajemy również stosunek procentowy pomiędzy zakupami większych olejarni i zbiorami w odnośnych latach. Poza tym dla 1937 r. dokonaliśmy szacunku zużycia zbiorów na poszczególne cele. Jest rzeczą charakterystyczną, że o ile w zakresie

rzepaku i lnu mniej więcej połowa zbiorów jest zakupywana przez większe olejarnie, a reszta zostaje zużyta we własnym zakresie gospodarstw rolnych na zasiew i przez mniejsze zakłady olejarskie, o tyle w zakresie konopi na te ostatnie cele poszło 90% zbiorów, zaledwie zaś 10% zakupiły większe olejarnie. Zużycie stosunkowo dużych ilości konopi i rzepaku przez samych rolników i na sprzedaż drobnym zakładom olejarskim znajduje uzasadnienie w tym, iż w Małopolsce, na Wołyniu i w woj. centralnych, a więc w ośrodkach produkcji tych roślin, przeważają drobne zakłady olejarskie, liczone—w odróżnieniu od większych, których jest ok. 25—na setki. Nie wydaje się więc słusznym pogląd, że większe zrzęzione olejarnie przerabiają aż 80% krajowej podaży nasion. Stwierdzenie powyższe, gdyby była możliwość udokumentowania go, posiadałoby dużą wartość praktyczną ze względu na wadliwe rozmieszczenie przemysłu olejarskiego.

Zestawienie zakupów przez olejarnie nasion oleistych (w tonach)¹⁾

Kampanie	Rzepak i rzepik	Siemię lniane	Siemię konopne	Słonecznik	Razem
1934/35	14 867	8 971	3 412	389	27 639
1935/36	19 317	18 719	5 366	1 999	45 401
1936/37	24 421	27 205	2 985	1 777	56 386
1937/38	25 926	32 851	1 803	2 959	63 539 ^{a)}
1938/39	44 000	22 200	2 800	5 500 ok.	75 000 ^{a)}

Wskaźniki zakupów nasion

Kampanie ¹⁾	Rzepak i rzepik		Siemię lniane		Siemię konopne		Słonecznik		Razem	
	kamp. 1934/35=100	rok poprzedni =100	kamp. 1934/35=100	rok poprzedni =100	kamp. 1934/35=100	rok poprzedni =100	kamp. 1934/35=100	rok poprzedni =100	kamp. 1934/35=100	rok poprzedni =100
1935/36	130·0	130·0	208·6	208·6	157·3	157·3	513·8	513·8	164·2	164·2
1936/37	164·2	126·3	303·3	145·3	87·4	55·6	456·8	88·9	204·0	124·2
1937/38	174·3	106·1	366·2	120·7	52·8	60·4	760·6	166·5	229·9	112·7
1938/39	295·8	169·6	240·0	66·0	82·0	155·2	1 500·0	210·0	271·3	118·0

Stosunek zakupów zrzęzonych olejarni do zbiorów

Kampanie	Rzepak i rzepik	Siemię lniane	Siemię konopne	Razem (bez słonecznika) ²⁾
	%	%	%	%
1934/35	44·3	16·2	20·3	25·8
1935/36	44·3	26·4	26·3	32·1
1936/37	46·7	38·0	15·3	38·1
1937/38	48·3	43·6	9·6	41·2
1938/39	61·4	31·5	14·2	43·1

Zużycie zbiorów nasion oleistych w 1937 r. (kamp. 1937/38)

	Rzepak i rzepik		Siemię lniane		Siemię konopne	
	tys. ton	%	tys. ton	%	tys. ton	%
Zbiory w jesieni 1937 r. (kamp. 1937/38)	53·1	100	75·3	100	18·8	100
Wywieziono za granicę	0·5	1	—	—	—	—
Zakupy zrzężeń olejarskich	26·1	49	33·0	44	1·8	10
Zużycie na zasiew w kamp. 1938/39 ³⁾	1·0	2	20·0	25	3·3	16
Straty, zużycie własne gospodarstw rolnych i zakup małych olejarni	25·5	48	22·3	30	13·7	74

¹⁾ Pierwszą kampanią, kiedy rozpoczęła działalność C. O. N. O., była kampania 1934/35.

²⁾ Brak danych o zbiorach słonecznika.

³⁾ Ilości, zużyte na zasiew, otrzymano przez przemnożenie znanego już (z danych Gł. Urz. Stat.) obszaru uprawy w kampanii 1938/39 przez przeciętny wysiew na 1 ha, który dla rzepaku przyjęto w ilości 15 kg na ha, dla lnu—180 kg i konopi—100 kg. Dla lnu i konopi uwzględniono zasiew na podwójne użytkowanie, tzn. na włókno i siemię. Odpowiednie iloczyny wobec tego wynoszą: dla lnu—147·8 tys. ha × 130 kg=19 214 t, konopi—33·4 tys. ha × 100 kg=3 340 t, rzepaku—662 tys. ha × 15 kg=993 t.

Reasumując powyższe wywody, dochodzimy do następujących konkluzji:

1) w wyniku polityki preferencyjnej w stosunku do krajowych surowców był i—wedle wszelkiego prawdopodobieństwa—będzie zapewniony całkowity zbył zbiorów nasion oleistych po odpowiednich cenach;

2) w roku gospodarczym 1938/39 na skutek spadku cen zbóż ceny nasion oleistych były szczególnie korzystne;

3) globalne spożycie tłuszczów wzrasta, przy czym nadwyżka spożycia jest pokrywana przez wzrastającą podaż surowców krajowych i—wciąż ograniczany zresztą—przywóz surowców importowanych;

4) w roku gospodarczym 1939/40 (nadchodzącej kampanii olejarskiej) należy się spodziewać dalszego wzrostu możliwości zbytu nasion oleistych na skutek dalszego wzrostu spożycia wewnętrznego oraz ograniczenia importu; nic też nie wskazuje na to, aby niekorzystny układ pomiędzy cenami oleistych i zbóż miał się poprawić na rzecz ostatnich;

5) do zwiększenia obszaru uprawy niewątpliwie przyczyni się korzystny—jak dotychczas—przebieg pogody, dobre kształtowanie się cen nasion i włókna w okresie przedsejnowym oraz podjęcie oficjalnej propagandy (m. in. przez radio) na rzecz wzmocnienia uprawy roślin włókniastych i włókniasto-oleistych.

Podwójne użytkowanie (na włókno i ziarno) roślin włókniasto-oleistych nakazuje nam badać pokrótce zastanowić się nad przewidywanym kształtowaniem się stosunków w tym zakresie. Otóż, jeśli cho-

¹⁾ Zakupy, dokonane przez olejarnie, które podpisały umowę zbiorową z C. O. N. O.—w okresie 1/VII÷31/III w każdej kampanii.

²⁾ Zakupy w ciągu całego roku, a więc włączając czas 1/IV÷30/VI każdego roku, są nieco większe i dochodzą do 65 tys. t.

³⁾ Liczby dla kampanii 1938/39 są ustalone szacunkowo.

dzi o włókno lniane i konopne, dotychczas zwykle byliśmy w tej sytuacji, że krajowa produkcja przekraczała możliwości zbytu na rynku wewnętrznym i zagranicznym, wskutek czego odczuwaliśmy trudności ze zbytem włókna. Wedle naszej oceny rok 1939 powinien przynieść w tym względzie radykalną zmianę, gdyż przewiduje się, że możliwości zbytu włókna lnianego przekroczą znacznie dotychczasowe, a nawet dotychczasową wielkość zbioru włókna. Zwykle, mianowicie, ulegnie ilość worków lnianych, używanych przez cukrownictwo, zabezpieczony jest zakup lnu przez przemysł jutowy, istnieje obowiązek zużycia kotoniny, uzyskane zostały poważne i rentowne kontyngenty do Niemiec, perspektywy wywozu na rynki wolne przedstawiają się również korzystnie zarówno w odniesieniu do surowca lnianego (ze względu na zaniechanie wywozu przez Z. S. R. R.), jak i do wyrobów lnianych (ze względu na aneksję czeskiego przemysłu lnianego przez Niemcy i bojkot towarów niemieckich w niektórych krajach).

Dokonana analiza sytuacji wydaje się upoważniać do wyciągnięcia wniosku, iż zbył zarówno nasion jak włókna z uprawy roślin oleistych i włókniasto-oleistych będzie zapewniony, i że wskutek tego ceny będą kształtowały się na odpowiednim poziomie. Wobec powyższego wybór metody, która prowadziłaby do osiągnięcia powyższych celów,

należałoby uznać za rzecz raczej drugoplanową. Dlatego też skłonni byłibyśmy powtórzyć pogląd, wypowiedziany w ubiegłym roku, iż dotychczasowy system organizacji obrotu nasionami oleistymi może być albo udoskonalony, albo zastąpiony lepszym. „Sprawdzeniem wyższości danego systemu byłyby korzyści, jakie zapewniłby gospodarce narodowej, a w jej ramach rolnictwu oraz przemysłowi, jako najbardziej zainteresowanym elementom. Musiałby więc mieć na uwadze zarówno całokształt gospodarki, jak poszczególne jej elementy, przede wszystkim zaś musiałby być dostosowany do naszej rzeczywistości społeczno-gospodarczej¹⁾”. W każdym razie nie powinny odwieść rolników od wzmocnienia produkcji roślin oleistych żadne błałutne wieści o jeszcze bardziej błałutnych pomysłach. Najważniejszą bowiem rzeczą jest tendencja do utrzymania preferencji surowcowych oraz świadoma, mocna i stała wola ich realizowania. Rzecz jasna, że najsilniejszym bodźcem do rozwijania upraw surowcowych i do prowadzenia w tym względzie wszechstronnej akcji byłoby ustalenie jednolitego i szerokiego planu. Należy mieć nadzieję, iż w najbliższej przyszłości postulat powyższy będzie mógł być zrealizowany.

P. K.

HANDEL

TRAKTATY I KONWENCJE

UKŁAD GOSPODARCZY POLSKO-FRANCUSKI

Obroty handlowe polsko-francuskie przed zawarciem umowy z dn. 22/V 1937 r. układały się w sposób niekorzystny dla Polski, gdyż jakkolwiek rok, poprzedzający zawarcie umowy, zamknięty został saldem handlowym dodatnim w wysokości zł 197 tys., to jednak z punktu widzenia polskiego bilansu płatniczego był równie jak i poprzednie lata niekorzystny, skoro wziąć pod uwagę znaczne płatności finansowe, obciążające na niekorzyść Polski ogólne saldo obrotów płatniczych polsko-francuskich. Pierwszy rok działania nowej umowy handlowej przyniósł wybitną poprawę: bilans handlowy został zamknięty dodatnim saldem na korzyść Polski w wysokości zł 8 522 tys., co odpowiadało niemal ściśle przewidzianemu w układzie stosunkowi polskiego eksportu do importu z Francji jak 100 : 80 przy wysokości eksportu polskiego do Francji w ogólnej sumie zł 49 213 tys.

Rok 1938 jednak przyniósł znów bardzo niekorzystny dla Polski wynik—w postaci ujemnego salda handlowego w wysokości zł 1 619 tys. Mechanizm, mający regulować automatycznie stosunek importu z Francji do eksportu polskiego do Francji—w ten sposób, aby została zachowana nadwyżka eksportu polskiego w wysokości 20%, przeznaczona na wyrównanie bilansu płatniczego polsko-francuskiego—nie dopisał, częściowo może z powodu konieczności importowania potrzebnych dla gospodarstwa polskiego surowców, jak: wełna, rudy, żelastwo, aluminium itd., których import w ub. r. znacznie się zwiększył, częściowo z powodu znacznych trudności, z jakimi się spotkał eksport polski do Francji, głównie w związku z obniżeniem wartości franka francuskiego.

W tych warunkach obie strony zdecydowały się podjąć rokowania w celu ożywienia obrotów polsko-francuskich i przywrócenia ustalonej w układzie z dn. 22/V 1937 r. równowagi. Rokowania doprowadziły do zawarcia w dn. 27/III b. r. dodatkowego porozumienia do powyższego układu; porozumienie weszło w życie z dniem 1/IV b. r. na okres do końca grudnia 1939 r.—z zastrzeżeniem możności wypowiedzenia go każdorazowo z terminem 15-dniowym.

Układ zachowuje dotychczasowy stosunek 80 : 100 dla importu i eksportu polskiego w stosunkach z Francją, przy czym powstała nadwyżka w wysokości 20% ma być obrócona w całości na pokrycie zobowiązań finansowych i innych płatności, nie posiadających charakteru płatności towarowych, a określonych w zawartym równocześnie

na ten sam okres układzie płatniczym. Główną inowacją układu dodatkowego, o którym mowa, jest dopuszczenie szeregu towarów, nie figurujących na listach towarów, wyłączonych z kompensaty, a objętych ramami kontyngentów, ustalonych w układzie z dn. 22/V 1937 r., do kompensaty prywatnej. Transakcje kompensacyjne mają być zasadniczo zawierane w stosunku 1 : 1, ale w razie stwierdzenia, że pewne kategorie artykułów niekoniecznie wymagają kompensaty w powyższym stosunku, transakcje mogą być zawierane za zgodą komisji mieszanej rządowej w ramach ogólnego stosunku 80 : 100, względnie w jakimkolwiek innym stosunku, zawartym w granicach 80 : 100.

Listy towarów, nie dopuszczonych do kompensaty, obejmują po stronie polskiej: nasiona seradeli, nasiona koniczyne białej, nasiona esparcety, nasiona lucerny, grzyby, owoce i jagody, zwierzyńnię, pierze i puch, węgiel, koks, dziegieć, oleje ciężkie smarowe, wytloki buraczane, kadm, skóry surowe, futra, tkaniny jedwabne, przędzę wełnianą, szmaty i płyty gramofonowe; po stronie zaś francuskiej: nasiona lucerny i komenicy, kwiaty cięte, konie: ogiery i kłaczce zarodowe, barany i owce zarodowe, rudy, pierwiastki chemiczne, półprodukty organiczne, barwniki, fosfority, wełnę surową, odpadki wełniane, wełnę czesną, przędzę wełnianą, szmaty, korę z drzewa korkowego, stopy żelazne, żelastwo, aluminium i stopy aluminium. Jak potwierdza statystyka, są to wszystko artykuły, którymi obroty rozwijały się zadowalająco; natomiast pozostałe artykuły z list kontyngentowych polskich i francuskich zostały dopuszczone do kompensaty prywatnej z uwagi na niedostateczne nasilenie obrotów tymi artykułami.

W szeregu tych artykułów wymienić należy w pierwszym rzędzie artykuły eksportowe polskie, których wywóz w ub. r. do Francji uległ znacznemu zmniejszeniu, jak: ziemniaki, konie, koks, karakuły, len trzepany, pakuły lniane, cynk, pył cynkowy, a nawet ustał zupełnie, jak: parafina, płaszcze, odzież, płyty klejone, wreszcie takie, których eksport zasługuje na specjalną uwagę, jak: jęczmień, groch, fasola, wyka, seradela, chmiel, masło, jaja, mięso baranie, szynki, konserwy, ptactwo, wyroby z drewna, papier, celuloza, meble gięte, wyroby gumowe itd.

Ponieważ wartość artykułów, importowanych z Francji, objętych francuską listą „negatywną”, obliczona na podstawie wysokości przywozu w 1936 r., wynosi ok. zł 19 miln., obie strony postanowiły sumę tę uważać za minimalną dla importu z Francji do Polski w bież. roku powyższych artykułów.

¹⁾ P. „Polska Gospodarcza” zesz. 1938, str. 881.